29/04/2020

128 ГОДИНА СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ

У Београду је 29. априла 1892. године основана Српска књижевна задруга. Први преседник био је Стојан Новаковић, а потпредседник Јован Јовановић Змај, који је израдио и њен амблем. Прва објављена књига била је “Живот и прикључења” Доситеја Обрадовића.
И доцније су на челу Задруге и у њеном управном одбору били најзначајнији српски писци и научници, од Павла Поповића, Јована Скерлића, Милована Глишића, Симе Матавуља, Исидоре Секулић, Јаше Продановића, Тихомира Ђорђевића, Иве Андрића, Вељка Петровића, Милоша Н. Ђурића до Радована Самарџића, Војислава Ђурића, Добрице Ћосића, Ристе Тошовића, Милана Ђоковића, Бранка В. Радичевића, Десанке Максимовић, Меше Селимовића, Ивана В. Лалића, Јована Христића, Слободана Селенића, Васка Попе и других.

Оснивачи Задруге су, на дан оснивања, потписали Правила Српске књижевне

задруге, њен основни и правни оснивачки акт. У Правилима су, између осталог, нагласили да се Српска књижевна задруга оснива „У намери да помогне правилније ширење одабраних дела из лепе књижевности и из опште корисне поуке и тако да ствара књижницу за све редове народа“.

У двадесет пет тачака Правила дати су основни елементи постојања и функционисања Српске књижевне задруге, предвиђено је постојање чланства, односно оснивача, улагача и добротвора, као и повереника и сакупљача претплате на књиге. Такође је предвиђено постојање посебне Управе, која ће водити послове Српске књижевне задруге.

Оснивачи Српске књижевне задруге већ су 30. априла, односно 13. маја 1892. упутили проглас „Свем српском народу“, као „позив за купљење Српске књижевне задруге“, у којем, поред осталог, износе основне разлоге и принципе у припреми и објављивању књижевних и других дела наших старијих и нових писаца и истичу јединство српског културног простора као један од основних услова напретка српског народа.

Поред редовног Кола, Српска књижевна задруга је још 1898. године почела да издаје и нову библиотеку – Забавник, у којој су објављиване књиге познатих светских прозних писаца тога времена. У 1898. години објављен је Гончаровљев роман Обломов, у преводу Милована Глишића, Игоова Богородичина црква у Паризу, у преводу Душана Ђокића, и Приповетке из познатих европских књижевности. Следеће, 1899. године, објављен је Толстојев Рат и мир, у преводу Милована Глишића, и Давид Коперфилд Чарлса Дикенса, у преводу Драгомира Јанковића, а наредних година романи Огњем и мачем Хенрика Сјенкјевича и Вереници Алесандра Манционија, све у великим тиражима, Манционијев роман чак у 10.000 примерака. Исте године када и Забавник, 1898, штампана је и прва књига Посебних издања, библиотеке у којој су се књиге појављивале повремено. Ова библиотека је започета Бијесни Орландо Лодовика Ариоста, у преводу Драгише Станојевића, а доцније су објављене и књиге Јована Јовановића Змаја, Стојана Новаковића, Песме Бранка Радичевића, „са писмима и једним списом у прози“ (1924), затим Аполо Саломона Ренака, Историја Српске књижевне задруге Срете Стојковића и Владимира Ћоровића (1932) и друге.

Између два светска рата основане су две нове Задругине библиотеке – Поучник, 1925, и Савременик, 1931. У Поучнику, у којем су објављиване популарно писане књиге из науке и културе, као прве су објављене књиге Владимира Ћоровића Босна и Херцеговина и Саве Урошевића Племенити минерали и драго камење, док су у првом колу Савременика, у којем су сваке

године до Другог светског рата објављиване по четири књиге већ афирмисаних и млађих домаћих писаца, објављене Приповетке Иве Андрића, Лудило срца – приповетке Десанке Максимовић, Позоришне критике Милана Грола и Крлежина драма У агонији. У десетом колу Савременика, 1940, објављене су, поред осталих, Кроника паланачког гробља Исидоре Секулић и Планинци Бранка Ћопића.

После Другог светског рата, када је обновљен рад Српске књижевне задруге, основан је већи број нових библиотека. Међу њима је најзначајнија била библиотека Српска књижевност у сто књига, коју је Задруга припремала и штампала заједно с Матицом српском из Новог Сада од 1957. до 1967. године, док је друго, допуњено издање штампано 1971-1972. Данас у Задрузи има око двадесет активних библиотека.

Од 1992. године Задруга додељује Награду Српске књижевне задруге за животно дело. Досадашњи добитници су: Десанка Максимовић, Радован Самарџић, Војислав Ђурић, Бранко В. Радичевић, Милорад Екмечић, Миодраг Б. Протић, Бранимир Живојиновић, Милорад Ђурић, Стеван Раичковић и Миодраг Павловић, Момо Капор, Милован Данојлић, Зоран Радисављевић, Љубомир Симовић. Такође, из Фонда Душана Баранина при Српској књижевној задрузи додељује се награда за дело са историјском темом или за значајну историографску студију.

Од признања које је Српска књижевна задруга добила последњих година за свој рад најзначајнија су: Орден Светог Саве првог степена, који је Задрузи за њену стогодишњицу (1992) доделио Његова Светост Патријарх српски господин Павле, и Орден Вука Караџића првог степена, који јој је за сто десету годину рада (2002) доделио Председник СР Југославије др Војислав Коштуница.

Српска књижевна задруга, као издавач и установа културе од посебног националног значаја, има и посебан Закон о Српској књижевној задрузи, донесен маја 1997. године у Народној скупштини Србије. Законом је регулисан њен правни статус и потврђена њена културна делатност и значај у данашњим друштвеним околностима. На тај начин се и Српска књижевна задруга придружила оним малобројним установама српске културе основаним у 19. веку, попут Матице српске, Српске академије наука и уметности и других, које су закон о својој делатности добиле раније.

Српска књижевна задруга је у време оснивања била први и прави модерни издавач међу Србима, а данас сигурно представља више него симболично име српске књижевности и културе и издавача који има посебно место и

задатак у културном простору свога народа. Основни задаци Српске књижевне задруге били су да објављује и шири у народ најзначајнија дела старије, народне и савремене српске књижевности и науке, као и да упознаје српске читаоце са значајним остварењима светске књижевности свих времена. -Она је, захваљујући свом многобројном чланству које је живело у неколико тадашњих држава, убрзо постала стожер окупљања српског народа преко значајних културних и књижевних вредности с којима га је упознавала. Стога је њена мисија одувек била колико књижевна и културна толико и национална и друштвена.

eparhijazt.com